

Keski-Suomi Strategia 2025 ja 2050

Kommentteja 25.5.2021 julkaistuun raakaversioon

Jan Kunnas, Anna-Kaisa Tupala, Teea Kortetmäki ja Jonne Hytönen

JYU Wisdom 3.8.2021

Keski-Suomen edellinen strategia, joka julkaistiin vuonna 2014, alkoi kysymyksillä:

- Millaisessa Keski-Suomessa haluamme elää?
- Millaista Keski-Suomea rakennamme lapsillemme ja heidän lapsilleen?
- Millaiset reunaehdot muuttuva maailma asettaa tulevaisuustyöllemme?¹

Nämä ovat edelleen relevantteja lähtökysymyksiä, kun uutta strategiaa luodaan.

Jo viime strategiassa mainitut reunaehdot on nyt syytä ottaa tässä strategiapäivityksessä vakavasti huomioon ja tarkennukseksi suositamme planetaarista hyvinvointia, joka viittaa sekä inhimillisen että ei-inhimillisen hyvinvoinnin kannalta välttämättömien globaalien ja ekosysteemitason prosessien (joista osa tunnetaan planetaarisina rajoina) eheyden turvaamiseen ja korjaamiseen. Käsitteen merkitystä ja planetaarisen hyvinvoinnin edellytyksiä tutkitaan parhaillaan JYU.Wisdom-tutkijayhteisössä². Mikäli Keski-Suomi haluaa aidosti suunnitella ja toteuttaa kestävästä tulevaisuutta, on strategian kärki ja aiheiden esittämisyjärjestys muutettava toiseksi: ekologinen kestävyys ja vahva kestävyysajattelu on nostettava ensisijaisiksi näkökulmiksi³. Luontopääoman säilyminen on sidoksissa kokonaisheikentymättömyyteen, kiertotalouteen ja resurssiviisauteen, muun hyvinvoinnin seurattessa planetaarisen hyvinvoinnin jalanjäljissä. Kestävyysmurroksen tutkimus on osoittanut, että teknologisten ja kulutukseen keskittyvien osaratkaisujen sijaan yhteiskunnassa tarvitaan suurempia muutoksia, jotta kestävyys tavoitteet oikeasti saavutettaisiin.

Pidämme hyvänä, että kestävyys on nostettu tärkeään rooliin strategiassa. Tämä on tärkeää myös EU-rahoituksen saamisen kannalta. Euroopan komission käynnistämä vihreän kehityksen ohjelman eli Green Dealin myötä rahaa jaetaan jatkossa aiempaa kohdennetummin,

---

¹ <https://keskisuomi.fi/elinvoima-ja-kehittaminen/strategia/keski-suomen-strategia-2040/>

² Kortetmäki, Teea & Hirvilampi, Tuuli. 2021. Kestävästä hyvinvointia yhteisellä maapallolla. Teoksessa Laakso, Senja & Aro, Riikka (toim.) Planeetan kokoinen arki: Ympäristö, hyvinvointi ja politiikka. Gaudeamus (painossa).

³ Heikkurinen, Pasi 2014. Kestävyys käsitteen ulottuvuudet. Tieteessä tapahtuu 4/2014.
<https://core.ac.uk/download/pdf/52250449.pdf>

ympäristökriteerejä painottaen.⁴ Euroopan Komissio esitteli 10. maaliskuuta 2020 uuden teollisuusstrategian, jonka tarkoituksena on tukea siirtymistä vihreään ja digitaaliseen talouteen, ns. kaksoisiirtymä, parantaen siten EU:n teollisuuden maailmanlaajuisia kilpailukykyä ja lisätä sen strategista riippumattomuutta.⁵ On kuitenkin tärkeä konkretisoida kestävyiden tavoitteiden sisällöt tarkemmin, sillä jos konkretia jätetään lukijan kuviteltavaksi, se urautuu *“business as usual”* ajatteluun, joka estää suunnanmuutoksen ja kestävyystavoitteiden toteutumisen.

Kommentoimme maakuntastrategiaa kestävän ja aluepoliittisesti sensitiivisen aluekehittämisen periaatteeseen pyrkien. Tarkoitamme periaatteella tässä sitä, että aluekehitystyön – ml. EU-rahoituksen kohdentaminen – tavoitteeksi tunnustetaan oikeudenmukaisen siirtymän mukaisesti alueellisten kehittyneisyserojen tasaaminen sekä valtakunnallisesti että maakunnan osa-alueiden välillä. Kehittyneisyserojen tasaamisen on kuitenkin tapahduttava ympäristön tilaa heikentämättä, myös maakunnan alkutuotantovaltaisilla reuna-alueilla – etsien ratkaisuja esimerkiksi korkeampaan jalostusasteeseen liittyvistä toimenpiteistä. Raaka-ainevaltaisten reuna-alueiden luonnon monimuotoisuus on pääomaa, jonka heikentäminen on erityisen ongelmallista silloin, kun materiaalien jalostuksesta koituva hyöty valuu maakunnan verrattain vauraille keskusalueille. Kaikki taloudellinen toiminta ei siis edistä alueiden kehittymisen tasapainoisuutta, ja talouskasvupyrkimys onkin ympäristökriisin olosuhteissa perusteltava jatkossa nykyistä paremmin.

Näkemyksemme mukaan myös Keski-Suomen strategia-asiakirjoissa tulee näkyä vahvemmin pyrkimys kestäväan aluekehittämiseen. Maakuntastrategian on haastettava ajattelua, jonka mukaan valtakunnan ja maakunnan eri osa-alueiden välisten sosioekonomisten kehittyneisyserojen tasaaminen vaatisi luonnonvarojen entistä intensiivisempää käyttöä. Uusiutuvien luonnonvarojen liian intensiivinen käyttö uhkaa niihin pohjautuvien elinkeinojen tulevaisuuden pitkällä aikavälillä. Myös alueidenkäytön suunnittelussa on syytä varautua siihen, että erilaisten hanketoimijoiden kasvuhakuisiin pyrkimyksiin joudutaan tulevaisuudessa suhtautumaan nykyistä valikoivammin (vrt. esim. aiemmin esillä olleet *Kasvun maakunta -muotoilut*)⁶.

---

⁴ Kortetmäki, T., Kotiaho, J., Hytönen, J., Näyhä, A., Tupala, A.-K., Baumeister, S., Käppi, M., Purhonen, J., El Geneidy, S., Kuusiahho, V., Silonsaari, J., Matthies, A.-L., Säynäjäkangas, J., Ratinen, I., Veijola, S., Mattila, H., & Järvensivu, P. (2020). *Elinvoiman ja elonkirjon puolesta: ekologinen jälleenrakennus kunnissa pandemian jälkeen*. Jyväskylän yliopisto, JYU.Wisdom - School of Resource Wisdom. Wisdom Letters, 2/2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-202009105817>

⁵ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-industrial-strategy_fi

⁶ Vrt. Hytönen, J. (2019). Limits of localism: Institutional perspectives on communicativeness, neoliberalization and sustainability in Finnish spatial planning. *Nordia Geographical Publications*, 48(4).

Kommentit sivuittain. Ydinhuomiot alussa bullet pointein ja perustelut/tarkennus tekstissä

Sivu 6. Kasvun kärjet

- Kiertotalouden tarkempi määrittely on tarpeen
- Planetaaristen rajojen huomiointi tarpeen kaikessa toiminnassa ja suunnittelussa
- Bio- ja kiertotalous vaatii etenkin metsäsektorilla parempia kestävyden mittareita ja kriteerejä
- Kasvun neljänneksi kärjeksi donitsitalouden mukainen malli kokonaiskestävyydestä

Strategialuonnoksessa ja mainituissa "kasvun kärjissä" korostuu teollisuus pohjaisen talouden kehittäminen resurssitehokkaamman ja korkean jalostusarvon bio- ja kiertotaloudeksi. On kuitenkin tärkeää, että kasvuun ei pyritä lisäämällä uusiutuvien raaka-aineiden käyttöä, minkä voi sanoa olevan kestävä tavoite. Mahdollinen kasvu on löydyttävä raaka-aineiden korkeammasta jalostusasteesta. Ehdotamme osion otsikoksi: "Kasvua ja hyvinvointia materiaalien kierrosta".

Parhaimmillaan biokiertotalous voisi olla kestävä elinkeinotoiminnan tärkeä osa-alue, mutta tämä ei ole itsestään selvää:

- Kiertotalouden todellisesta kestävydestä on käsitteen epämääräisyyden vuoksi esitetty kritiikkiä. Esimerkiksi kierrätys vaatii aina energiaa ja synnyttää jätettä ja päästöjä, vaikka onkin yleensä parempaa kuin kaatopaikalle vieminen³. Kiertotaloudessa tulee varmistaa oikea hierarkia kestävyden varmistamiseksi: ensisijaisesti suosia tuotteen uudelleenkäyttöä, uudelleen käsittelyä ja kunnostusta, tai jalostamista uudeksi tuotteeksi jätteenä polttamisen sijasta.⁷ Kiertotalous ei siis itsessään ole synonyymi kestävyydelle, ja huomiota onkin kiinnitettävä kiertotalouden merkityksen ja sisällön täsmentämiseen.
- Biotalous ja kiertotalous vaativat metsäsektorilla kestävyden arvioinnin kriteerien ja mittarien huomattavaa kehittämistä.⁸ Suomessa harjoitettava metsätalous ei ole ekologisesti kestävä ja esimerkiksi metsäsektorin PEFC-sertifikaatissa on vakavia puutteita luonnon monimuotoisuuden turvaamisen kannalta.⁹ Enemmistö Suomen uhanalaisista lajeista elää metsissä eivätkä nykyiset talousmetsät ja niiden käsittelymenetelmät tue monimuotoisuutta tarpeeksi. Lisäksi maanmuokkaukset ja ojitukset muuttavat rajusti soiden, metsien ja vesistöjen ekologiaa.¹⁰

---

⁷ KORHONEN, Jouni, HONKASALO, Antero ja SEPPÄLÄ Jyri 2018. Circular Economy: The Concept and its Limitations. *Ecological Economics*, 143, pp. 37–46.

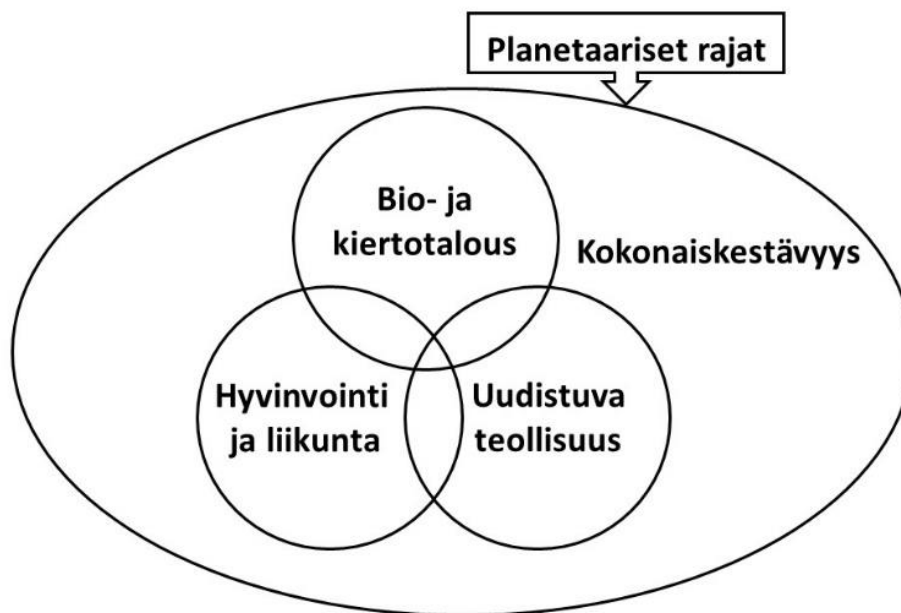
⁸ Annukka Näyhä, Transition in the Finnish forest-based sector: Company perspectives on the bioeconomy, circular economy and sustainability, *Journal of Cleaner Production*, Volume 209, 2019, Pages 1294-1306, <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.10.260>.

⁹ Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Perustelut ELY-keskusten vetäytymiselle PEFC-standardityöryhmästä, EPOELY/575/2021. <https://bit.ly/3ztUw6G>

¹⁰ Hyvärinen, E., Juslén, A., Kempainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. Talousmetsät ovat puustoltaan yksipuolisia, tasaikäisiä, nuoria, pirstoutuneita ja niistä puuttuu sekapuustoisuus, lahoppuusto sekä metsäpalojen vaikutus.

Oikeudenmukaisen siirtymän rahastosta (JTF) olisi mahdollista saada tukea näiden jälkien korjaamiseen ja pehmeämpien käsittelymenetelmien kehittämiseen.

- Jos Keski-Suomi tavoittelee kokonaisvaltaista kestävyttä ja pyrkii aktiivisesti luomaan kestävämpää tulevaisuutta, se tarvitsee vakavaa yhteistä pohdintaa, mihin metsiä käytetään ja miten niitä käsitellään. Kansallisten suunnanmuutosten odottelun sijaan on maakunnassa otettava yhteisesti mietitty aktiivinen rooli metsien monikäytön lisäämiseksi ja luontokadon estämiseksi. Metsät ovat (maatalouden lisäksi) tärkeimmässä asemassa biodiversiteetin suojelussa ja ilmastonmuutoksen hillinnässä^{11,12}. Keski-Suomen metsäohjelmassa 2021–2025 on mainittu tärkeitä asioita kuten lahopuun lisäys ja luonnonsuojelualueiden tarve, mutta näihin päämääriin tähtäävät toimet ovat tällä hetkellä riittämättömiä.¹³ Metsien kokonaiskestävyyden suunnittelua voitaisiin tehdä Jyväskylän yliopistossa kehitetyllä monitavoitteista päätöksentekoa tukevalla työkalulla¹⁴. K-S metsäohjelmassa erikseen mainittu hirvien aiheuttamaa taimikoiden tuhoa on mahdollista pienentää esim. jatkuvalla kasvatuksella.¹⁵

Kuva 1. Kokonaiskestävyys

¹¹ IPBES & IPCC 2021. IPBES-IPCC Co-Sponsored Workshop Report: Biodiversity and Climate Change – Scientific outcome. <https://doi.org/10.5281/zenodo.4659158>

¹² YLE, 2021: Raportti: Luontokatoa ja ilmastonmuutosta ei voi ratkaista erikseen. <https://yle.fi/uutiset/3-11975926>

¹³ Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki.

¹⁴ <https://www.jyu.fi/science/en/bioenv/research/natural-resources-and-environment/boreal-ecosystems-research-group/berg-projects-1/forest-values>

¹⁵ Nevalainen S., ja Piri T. 2020. Metsätuhoriskit tasa- ja eri-ikäismetsätaloudessa. Metsätieteen aikakauskirja, id 10310. <https://metsatieteenaikakauskirja.fi/article/10310/author/19628>

Neljänneksi kärjeksi nostaisimme kokonaiskestävyyden: aluekehityksen edistämisen planetaaristen rajojen sisällä (Kuva 1)¹⁶ Kokonaiskestävyys pitää sisällään luonnon kokonaisheikentymättömyyttä sekä luontopääoman säilymisen tuleville sukupolville.

HV & liikunta kärjessä on epäselvää, mitä maininnalla: ”Me laitamme tarmomme hyvinvoinnin, liikunnan ja terveyden edistämiseen,” tarkoitetaan:

- Onko ajatuksena liikuntapalveluiden lisäys, työajan lyhennys koko maakunnassa, vai mikä?
- Toteutetaanko kärkeä arkiliikuntaa lisäämällä, edistämällä esimerkiksi auton korvaamista (sähkö)pyörällä työmatkoilla?
- Miten kiireiseen arkeen lisätään oleellisena muutoksena liikunnan ja terveyden edistäminen yksilötasolla – sillä viime kädessä nämä ovat yksilöä koskevia toimia.

Sivu 8. Kasvun maaperä -> Uudistuva talous

- Talouden kasvu on tarpeen määritellä tarkemmin ja sisällyttää siihen ekologinen kestävyys tasavertaisena määrittäjänä mukaan
- Osaajien houkuttelussa huomioidaan hyvinvointi ja ympäristöarvot.
- Osoitetaan ymmärrystä julkisten investointien merkityksestä.
- Jatkuva oppiminen ja uudelleen kouluttautuminen eivät ole kaikille yhtäläisesti mahdollisia digitalisaation edistämisestä huolimatta. Näin ollen mahdollisuus hyötyä työntekijänä teollisuuden uudistumisesta ei jakaudu tasan. Miten edistää siirtymän oikeudenmukaisuutta työntekijöille, osallisuutta jatkuvaan oppimiseen, huolimatta lähtökohtaisista eroista oppimiseen tarvittavissa valmiuksissa? Miten pitää työelämässä osallisina myös he, jotka eivät syystä tai toisesta uudelleen koulutaudu onnistuneesti, ja huolehditaan hyvinvoinnin edellytyksistä myös muutoksen erityisen haastavaksi kokevien ihmisryhmien kohdalla?

Kun puhutaan talouskasvusta on syytä huomioida Dasguptan raportissa esille nostettu huomio, että bruttokansantuote on virtasuure, joka mittaa taloudellista toimeliaisuutta, erotuksena inklusiivisesta varallisuudesta, joka on talouden kaikkien omaisuserien, eli tuotetun pääoman, luontopääoman ja inhimillisen pääoman sosiaalinen arvo. BKT ei sisällä näiden pääomaerien poistoja, esimerkiksi luonnonympäristön huonontumista. Raportissa osoitetaan, että viime vuosikymmenien talouskasvu on suurelta osin perustunut luonnonvarojen heikentymiseen, vähentäen varallisuuttamme. Kestävä talouskasvu vaatii siten toisenlaisia mittareita ja

---

¹⁶ Yhdeksän olemassaolomme kannalta kriittistä muuttujaa ovat ilmastonmuutos, merien happamoituminen, yläilmakäen otsonikato, typen ja fosforin kierto, makean veden käyttö, maankäytön muutokset, monimuotoisuuden heikkeneminen, ilmakehän pienhiukkaset ja kemiallinen saastuminen. Reunaehdoille on asetettu varovaisuusperiaatteen mukaan raja-arvot, joiden ylittäminen lisää suurten ja väistämättömien ympäristömuutosten riskiä. Ihmistoimien tulisi pysyä näihin määritettyjen kynnyksarvojen /planetaaristen rajojen sisällä säilyttääksemme ihmiskunnan elinmahdollisuudet tulevaisuudessa. Rockström, Johan et al. (2009). "Planetary boundaries: Exploring the safe operating space for humanity." Ecology and Society 14, vol. 2.: 32. <http://www.ecologyandsociety.org/vol14/iss2/art32/>

toimenpiteitä kuin BKT.¹⁷ Jos välitämme nuorten tulevaisuudesta, luonnonvaroja ei tule haaskata vaan ne tulee säilyttää vähintään nykyisen kaltaisena tuleville sukupolville. Tämä ajatus sisältyi jo Brundtlandin komission raporttiin, jossa kestävä kehitys määriteltiin kehitykseksi, “joka tyydyttää nykyhetken tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa”.¹⁸

Kun puhutaan tuottavuuden kasvusta, olisi hyvä aina mainita minkä tuottavuuden. Yleensä näin määrittelemättä, se kääntyy tarkoittamaan työn tuottavuuden kasvua. Ilmastonmuutoksen ja luonnonvarojen ylikulutuksen maailmassa olisi syytä keskittyä luonnonvaratuottavuuden kasvuun, eli että samasta tai pienemmästä raaka-ainemäärästä saadaan enemmän irti. Työn tuottavuuden kannalta tällä voi olla jopa negatiivisia vaikutuksia. Se voi toisaalta tarkoittaa työpaikkojen määrän kasvua, mikäli raaka-ainetuottavuuden kasvu näkyy kustannusten vähentymisenä tai tuotannon vihertyminen parantuneena hintana tuotteesta.

Kun halutaan kannustaa yritysten sijoittumista ja inventointeja Keski-Suomeen, kestävyys näkökulma vaatii tarkentamaan, millaisia yrityksiä ja investointeja pyritään houkuttelemaan. Kaikki yritystoiminta ei mahdu ekologisen kestävyys reunaehtoihin ja sen vuoksi minkä tahansa yritystoiminnan houkuttelu ei ole kestävä. Tulevaisuudessa pärjäävät ne yritykset ja ne kunnat, joissa katse on ollut eteenpäin niin toimialan kuin työtapojenkin suhteen; nopeisiin palkintoihin kuten lyhyen aikavälin suuriin verotuloihin ei voida kunnissa tuudittautua.

Pula osaavasta työvoimasta on keskeinen uhka maakunnan eri osa-alueiden kehitykselle. Aivovuotoon vastaaminen on vaikeaa, ja edellyttää uusia tutkimukseen perustuvia ja samalla luovia näkökulmia. Maan suurimmat kaupunkiseudut pystyvät usein tarjoamaan paremmat uramahdollisuudet korkeasti koulutetuille. Keski-Suomen onkin ymmärrettävä vahvuutensa nykyistä laajemmin, sillä pelkkä työpaikan tarjoaminen ei välttämättä riitä muuttopäätöksen tekemiseksi. Alueen elinvoimaa voidaan kuitenkin tukea edistämällä korkeasti koulutettujen osaajien sitoutumista maakuntaan ns. laajan elinvoimapolitiikan turvin.

Laaja elinvoimapolitiikka perustuu osaltaan ymmärrykselle koetusta elämänlaadusta¹⁹. Hyvän elämän tekijät ovat toimeentulomahdollisuuksien ohella tärkeitä osaavan työvoiman

---

¹⁷ Dasgupta, P. (2021), *The Economics of Biodiversity: The Dasgupta Review. Abridged Version.* (London: HM Treasury).

¹⁸ World Commission on Environment and Development 2010. 1987: *Our Common Future.* <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>

¹⁹ Koetusta elämänlaadusta kaupunkikeskittymien ulkopuolella, ks. esim. Tomas Hanell (2018). *Regional Quality of Life in the EU-Comprehending the European space beyond GDP through the capability approach.* Aalto University. <https://aaltodoc.aalto.fi/handle/123456789/34080>

houkuttelussa²⁰. Suurimmilta kaupunkiseuduilta vastavirtaan muuttavia huippuosaajia voivat houkuttaa monet ympäristöseikat kuten harrastusmahdollisuudet, viihtyisä rakennettu ympäristö, laadukas kohtuuhintainen asuminen, kiinnostava luonnonympäristö ja mahdollisuus kestävän elämäntavan toteuttamiseen. Koronapandemian ja etätyön voi perustellusti odottaa korostavan hyvän elämän tekijöiden merkitystä huippuosaajien muuttopäätösten taustalla.

Oikeudenmukaisen siirtymän kannalta on huomioitava, että teollisuuden uudistumisen ja jalostusasteen kasvun hyödyt eivät välttämättä kohdistu aiemmin työpaikkansa perinteisestä teollisuudesta saaneille tai matalasti koulutetuille.²¹ Samoin on ymmärrettävä, että ekologisen siirtymän aiheuttamat vaikutukset kohdistuvat alueellisesti epätasaisesti, mikä on aktiivisesti huomioitava pyrittäessä aluekehitysrahoituksen oikeudenmukaiseen suuntaamiseen²².

Tutkimuskirjallisuudessa oikeudenmukaisella siirtymällä tarkoitetaan kokonaisuudessaan oikeudenmukaista siirtymää vähähiiliseen – ja laajemmassa mielessä ekologisesti kestäväan – yhteiskuntaan. Siirtymään liittyvät oikeudenmukaisuuskysymykset koskevat taloudellisten, ympäristöllisten ja sosiaalisten hyötyjen ja haittojen alueellista jakautumista, osallisuutta siirtymään liittyvässä päätöksenteossa, sekä erityisten haavoittuvuuksien ja paikallisiin näkökulmien ottamista huomioon siirtymän toteutuksessa ja näihin liittyvien jännitteiden ratkaisemista.²³ Siirtymän oikeudenmukaisuutta tukeviin toimenpiteisiin kuuluvat mm. kouluttautumista edistävät toimet, osallistaminen päätöksiin, muutoskyvykkyyksien vahvistaminen etenkin suurimmat muutokset kohtaavilla toimijoilla (olipa kyse työntekijöistä tai kunnista) sekä sen varmistaminen, että muutoksen hyödyt eivät kasaudu ennestään parempiosaisille toimijoille.²⁴ Toisaalta esimerkiksi pelkkä jatkuvan oppimisen mahdollisuuksien tarjoaminen ei riitä, jos yksilöillä ei yleisen huono-osaisuuden, sosiaalisten haasteiden tai esimerkiksi heikompien teknisten valmiuksien vuoksi ole tosiasiallisia mahdollisuuksia osallistua jatkuvaan oppimiseen yhtäläisesti.

---

²⁰ Kotavaara Niina (2019). Näkökulmia korkeasti koulutetun työvoiman saatavuuteen Suomessa. Oulun yliopiston Maantieteen tutkimusyksikön 60-vuotisjuhlaseminaari, Oulu, 11.12.2019.

²¹ https://www.ilmastopaneeli.fi/wp-content/uploads/2020/01/Ilmastopaneeli_sosiaalinen_hyv%C3%A4ksytt%C3%A4vyys_FINAL.pdf

²² Alueellisesti tasapainoiseen kehittämiseen pyrkiminen tukee osaltaan esimerkiksi sosiaalisen kestävyden edistämistä. Sen sijaan alueellisen ulottuvuuden sivuuttaminen aluekehitystyössä voi kärjistä alueiden välisiä sosioekonomisia kehittyneisyseroja maakunnan sisällä, mitä voi pitää kokonaiskestävyyden kannalta kielteisenä kehityksenä.

²³ Esim. Cipler, D., & Harrison, J. L. (2019). Transition tensions: mapping conflicts in movements for a just and sustainable transition. *Environmental Politics*, 435-456; Williams, S., & Doyon, A. (2019). Justice in energy transitions. *Environmental Innovation and Societal Transitions*, 31, 144-153.

²⁴ Atteridge A. & Strambo C. (2020). Seven principles to realize a just transition to a low-carbon economy. SEI policy report. <https://www.sei.org/wp-content/uploads/2020/06/seven-principles-for-a-just-transition.pdf>

Jatkuva kouluttautuminen ei myöskään ole kaikille sopiva muutossuunta; muuttuvan työn tuomiin epävarmuuksiin on syytä kiinnittää huomiota hyvinvointikärjen kohdalla.

Sivun 8 keskeinen puute on, ettei julkisten investointien merkitystä aluekehitykselle tunnisteta. Aluepolitiikan tutkimuksen²⁵ näkökulmasta julkisten investointien suuri merkitys aluekehitykselle on ilmeinen. Yritysten houkuttelua koskevan muotoilun oheen ehdotammekin muotoilua koskien sitä, että maakunta säilyy ja kehittyy varteenotettavana sijoittumiskohteena myös julkishallinnon toimijoille, kuten valtionhallinnon virastoille, koulutuslaitoksille, liikelaitoksille ja valtio-omisteisille yrityksille. Kestävän bio- ja kiertotalouden koulutuksen tarjonnan kasvattaminen ja kehittäminen²⁶ ovat esimerkkejä julkishallintovetoisista toimista, jotka lisäävät osaamispääoman keskittymistä maakuntaan ja siten myös toimialan yritystoimijoiden sitoutumista alueelle.

Sivu 9. Se, joka on keskellä

- Raideliikenne tärkein vaihtoehto kokonaiskestävyyden ja ilmastotavoitteiden näkökulmasta
- Työperäinen maahanmuutto ja monikulttuurisuuden lisääminen vaatii ennen kaikkea asenneilmapiirin muutosta – miten näitä aiotaan vahvistaa?
- Maakunnan koulutustoiminta voi merkittävästi edistää työperäistä maahanmuuttoa

On kyseenalaista puhua johdannossa lintukodosta: se voi johtaa mielikuvaan, jossa muutos ei ole välttämätöntä. Todellisuudessa kaikkialla pitää varautua haasteisiin ja ymmärtää että ne tulevat näkymään arjessa esim. ympäristön ja ilmaston muutoksena, talouden kasvun muutoksena sekä työllisyyden ja työnteon tapojen ja paikkojen muutoksena. Lintukodon sijaan aktiivista toimijuutta kannattaisi korostaa: tehdään töitä sen eteen, että täällä on hyvä olla tulevaisuudessakin. Hyvää esimerkkiä näyttämällä Keski-Suomella voi olla kokoaan suurempi merkitys globaalissa kestävyys siirtymässä.

Esitämme maakuntastrategiaan muotoilua, jonka mukaan säännölliseen lentoliikenteen päättymiseen varaudutaan mm. ilmastosyistä. On ristiriitaista, että tavoitteissa listataan sekä liikenteen vihreä siirtymä että lentoliikenne. Jyväskylä sijaitsee eteläisen Suomen keskikohdassa, jonne on kokonaiskannattavampaa liikkua muilla kulkutavoilla lähes mistä tahansa (Lappia lukuun ottamatta).²⁷ Tutkimusten mukaan lentäminen ei kannata edes matka-ajallisesti alle 400

---

²⁵ Ks. esim. Ahlqvist, T., & Moisio, S. (2014). Neoliberalisation in a Nordic state: From cartel polity towards a corporate polity in Finland. *New Political Economy*, 19(1), 21-55. Ks. myös Moisio, S. (2012). Valtio, alue, politiikka: Suomen tilasuhteiden sääntely toisesta maailmansodasta nykypäivään. Vastapaino.

²⁶ Ks. esim. lähes 2 miljoonan euron POLKU-hanke (POLKU 2.0 – Jatkuvan oppimisen Polkukartta kestävään bio- ja kiertotalouteen) <https://www.eura2014.fi/rrtiepa/projekti.php?projektikoodi=S22502>

²⁷ Baumeister, S., Käyrä, M., Korppi-Tommola, J., Tunkkari-Eskelinen, M., El Geneidy, S., Ropponen, J., & Blinnikka, P. (2020). *Suomen liikenteen tulevaisuus : suosituksia hiilineutraalin henkilöliikenteen varmistamiseksi*. Jyväskylän yliopisto, JYU.Wisdom - School of Resource Wisdom. *Wisdom Letters*, 1/2020. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/70021>

kilometrillä.²⁸ Keski-Suomen tulisi lentämisen sijaan vaatia nopeita rautatieyhteyksiä. Juna ehtii mennä, jos jäämme odottamaan sähköisen lentoliikenteen mahdollisuuksia. Esimerkiksi Ranska aikoo kieltää lyhyet kotimaanlennot, jos kaupunkien välinen matka taittuu junalla alle 2,5 h:ssa.²⁹ Keski-Suomen raideliikenteen kärkihankkeeksi on nostettu parempi ratayhteys Tampereelle ja aluksi 2,5 h matka-aika Jyväskylästä Helsinkiin. Alueen kuntien kannattaa pohtia mitä kulkuvälinettä suosittavat tärkeille vieraille näiden saapuessa kylään; junassa on mahdollista matkustaa yksityisesti, matka-aika on sama kuin lentäessä ja matka on mahdollista käyttää työntekoon sillä junassa ei ole rajoituksia esim. netin käytössä. Edellisessä maakuntasuunnitelmassa oli tavoitteena, että matka-aika junalla on vuonna 2040 enää 2 tuntia ja 15 minuuttia.³⁰ Lentoliikenteen painottaminen alueen edunvalvonnassa luo ristiriitaisen viestin suhteessa raideliikennetavoitteisiin, joita perustellaan osin ilmastosyistä. Jotta edunvalvonnan sisäinen ristiriitaisuus vältetään, on valittava kokonaiskestävyyden näkökulmasta parempi vaihtoehto (raideliikenne). Keskittyminen maakunnan ja sen eri osa-alueiden saavutettavuutta koskevassa strategisessa kehittämisessä ja edunvalvonnassa lentoliikenteeseen voi osoittautua virheeksi näyttäytyä virheenä jo varsin lyhyellä aikavälillä.

Strategiassa vetovoimatekijäksi nostetaan lyhyet välimatkat. On kuitenkin muistettava, että Keski-Suomi on maakuntana varsin iso. Siksi olisi hyvä saada myös kiskoliikenneyhteys Keski-Suomen kiskojen varrella olevien taajamien välille erityisesti siellä, missä juna-aseman sijainti on edullinen kuntakeskukseen nähden ja kiskoyhteys toisi selvää ajallista etua matkustamiseen bussiliikenteen sijaan. Kun saataisiin työmatkoihin soveltuva tiheämpi henkilöliikenneyhteys Haapamäeltä Keuruun ja Petäjäveden kautta Jyväskylään sekä taajamajuna Jämsän ja Pihtiputaan välille, voitaisiin vihdoin pitää Keski-Suomea yhtenä työssäkäyntialueena. Samalla ne toimisivat syöttöliikenteenä yhteyksille Tampereelle ja Helsinkiin sekä Helsinki-Vantaan lentokentälle.³¹ Tämä mahdollistaisi myös ajokortittomille ja autottomille työn vastaanoton lähes koko Keski-Suomen alueelta, varsinkin kun polkupyörä mahtuisi lähijunan kyytiin tai voisi jättää pyörätien päässä olevalle liityntäpysäköintialueelle (Keski-Suomen liitolla on liityntäpysäköintiselvitys meneillään).

---

²⁸ Baumeister, S. 2019. Replacing short-haul flights with land-based transportation modes to reduce greenhouse 26gas emissions: The case of Finland. *Journal of Cleaner Production* 225, 262-269.

²⁹ <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000007913187.html>

³⁰ <https://keskisuomi.fi/elinvoima-ja-kehittaminen/strategia/keski-suomen-strategia-2040/>

³¹ vrt. Sähköistämättömien ratojen henkilöliikenneselvitys Loppuraportti <https://pirkanmaa.mediafiles.fi/catalog/Pirkanmaa/r/1876/viewmode=infoview>

Osaavan työvoiman houkuttelemiseksi pyritään yhteistyössä kuntien kanssa kehittämään laadukasta asumisen tarjontaa eri hallintamuotoineen, myös kaupunkiseutujen ulkopuolella. Houkuttelevien vuokra-asuntojen puute voi vaikeuttaa reuna-alueilla toimivien yritysten rekrytointeja. Liikenteellisten tavoitteiden kannalta parasta olisi toteuttaa se yhdessä seudullisen rautatieliikenteen ja muun joukkoliikenteen edistämisen kanssa, ja tukea kuntia asuntopolitiikassa sekä kestävässä kaavoituksessa; keskittäen asuntojen tarjontaa joukkoliikenteellä hyvin saavutettaviin paikkoihin. Hyvä saavutettavuus joukkoliikenteellä tukee sekä ilmastotavoitteita että alueiden yritysten houkuttelevuutta osaavan työvoiman näkökulmasta.

Luontoliikuntareitistön – mukaan lukien maastopyörä- ja retkeilyreitistöt – aktiivinen kehittäminen on tärkeää, jotta maakuntaan syntyy edellytyksiä hyötyä koronapandemian käynnistämän vastuullisen matkailun sekä paikallisyhteisölähtöisen maaseutu- ja kylämatkailun kasvusta³². Euro-Velo pyöräilyreitit mahdollisuuksien esille nostamista pidämme erityisen hienona.³³ Sen hyödyntäminen markkinoinnissa edellyttäisi kuitenkin läpi koko Keski-Suomen ulottuvan turvallisen pyöräilyverkoston rakentamista. Miten olisi, jos sen rinnalle kehitettäisiin maakunnallinen maastopyöräilyverkosto, jota pitkin pääsisi kiertämään koko Keski-Suomen ilman maanteitä? Se palvelisi liikunta- ja hyvinvointitavoitteita, parantaisi urheilumahdollisuuksia ja toisi uusia mahdollisuuksia matkailuun. Voitaisiinko maakuntauraa kunnostaa ja hyödyntää?

Työperäisen maahanmuuton ja monikulttuurisuuden lisääminen vaatii asenneilmapiirin muutosta maakunnassa. Yritysten pitää uskaltaa rekrytoida maahanmuuttajia (korkea tai matala koulutus), suomen kieli ei voi olla päävaatimus työpaikan saamisessa, yhteisön on avattava ovensa uusille tulijoille eikä vieraiden kulttuurien voi olettaa muuttuvan täysin suomalaisiksi, vaan niihin pitää suhtautua terveellä uteliaisuudella sekä kunnioittavalla joustavuudella. Esimerkiksi maahanmuuttajahoitajien rekrytointikokemuksissa nousee esiin lähimpien työkavereiden ennakkoluuloista aiheutuneet haasteet (kiusaaminen, puhumattomuus työpaikalla), kun taas esimiestason vastaanotto koettiin suopeaksi. Lisäksi perehdytys koski vain välttämättömiä työtehtäviä, ei niinkään työkulttuuria, suomalaiseen kulttuuriin tai yhteisölliseen työhön liittyviä seikkoja. Mikäli maahanmuuttaja saapuu Suomeen työn perässä yksin, jääminen vapaa-ajalla

---

³² Vastuullisen matkailun edellytyksistä yritysten näkökulmasta, ks. Saša Dolinšek, Outi Kulusjärvi, Salli Ojala ja Kaarina Tervo-Kankare (2021) Vastuullisen matkailun osaamistarpeet matkailuyrityksissä. Nordia Tiedonantoja, 1/2021. <https://nordiatiedonantoja.journal.fi/article/view/107277>

³³ <https://en.eurovelo.com/ev11/finland>

yhteiskunnan ulkopuolelle ei lisää hänen hyvinvointiaan tai Suomeen jäämisen halukkuutta.³⁴
Miten monikulttuurisuutta aiotaan maakunnan tasolla vahvistaa?

Mallia voidaan ottaa Närpiöstä, jolla on parikymmentä vuotta pitkä perinteet maahanmuutosta ja maahanmuuttajien integroimisesta. Lapset integroidaan tietoisesti jo päivähoidosta lähtien, samalla kuin vanhemmat osallistetaan uuden kotipaikkakuntansa kulttuurielämään. Vanhemmille lapsille järjestetään kielikurssit ensimmäisenä kouluvuotenaan, jonka jälkeen he osallistuvat tavallisiin luokkiin, mutta saavat tarvittaessa tukiopetusta ja tulkkausta tarvittaessa.⁶⁹

Ulkomaiset opiskelijat kannattaa juurruttaa maakuntaan jo opiskeluaikana. Tärkeimmiksi tekijöiksi nousee harjoittelupaikan saanti seudun yrityksistä ja julkiselta sektorilta, jolloin opiskelijat voivat tutustua mahdollisiin työnantajiin jo opiskeluvaiheessa. Harjoittelupaikan saamista voidaan edesauttaa liiton vetämillä projekteilla, esim. kehittää/ jatkaa *day at work* – kokeilua. Välttämätöntä on ajaa myös lainsäädäntöä sallimaan tutkinto-opiskelijoiden maahanjänti valmistumisen jälkeen helposti.³⁵

Sivu 10. Sydän, jota rakastan

- Tasavertaisuuden tavoitetta on täsmennettävä, jotta sillä on ohjausvaikutuksia toimintaan

Miten tasavertaisuuden ruokkiminen aiotaan tehdä ja keitä se koskee ja missä suhteessa? Kuntia, yksilöitä, yrityksiä, julkisia toimijoita? Tasavertaisuus kumpuaa koetuista suhteista; mitkä ovat alueen ihmisten arvot ja kokemus arvostuksesta, miten suhtaudutaan toisiin ihmisiin ja toimijoihin. Mitä järjestöpositiivisuus tarkoittaa, onko se lisättyjä resursseja vai jotakin muuta?

Lakeland-matkailubrändin markkinoinnissa Keski-Suomi on jäänyt Saimaa-brändin varjoon. Sen rinnalle nostaisimme siksi koko Päijänteen vesistöalueen latvavesiä myöten. Päijänne Biosfääriksi -hanke voi tuoda brändin parempaan hyödyntämiseen merkittävää vetoapua. Päijänteen vesistö on Suomen tärkein vesistöalue, sillä Päijänne-tunnelin myötä, joka tuo vettä pääkaupunkiseudulle, miljoonan ihmisen veden saanti on riippuvainen siitä. Tästä olisi mahdollista kehittää kokonaisvaltainen ja -kestävä brändi, joka palvelisi paitsi

---

³⁴ Nata Niskanen ja Minna Pekkarinen, Maahanmuuttajasairaanhoitajien kokemuksia rekrytoinnista ja perehdytyksestä suomalaisessa terveydenhuollossa, Opinnäytetyö, Savonia Ammattikorkeakoulu https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/59291/Niskanen_Nata.pdf?sequence=1&isAllowed=y; Anna-Mari Aalto et al. Ulkomaalaistaustaiset lääkärit ja hoitajat suomalaisessa terveydenhuollossa Haasteet ja mahdollisuudet, Raportti 7/2013 3 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104416/URN_ISBN_978-952-245-857-5.pdf; Katja Lehtonen, Maahanmuuttajasairaanhoitajien kokemuksia perehdyttämisestään suomalaisessa terveydenhuollossa, Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto Kasvatustieteiden yksikkö 2014.

³⁵ Taksvärkkpäivänä 2015, 16 Jyväskylän seudun yritystä ja organisaatioita palkkasivat päiväksi töihin kansainvälisiä opiskelijoita yliopistosta ja ammattikorkeakoulusta. https://issuu.com/paprico/docs/jyvaskyla_htc_1_2016_fi

matkailumarkkinointia, myös alueen maa- ja metsätalouden tuotteiden markkinointia, ja muita alueella toimivia yrityksiä, sekä houkuttelisi uusia asukkaita.

Poistaisimme maininnan Jäämerestä, sillä se vie ajatukset Jäämeren rataan, ja nyt on selvää, ettei se ole toteutumassa, kun tulevaan Pohjois-Lapin maakuntakaavaan ei tule varausta Jäämeren radalle.³⁶ Liikenneviraston tilaamassa selvityksessä oli jo 2018 todettu, että: *Kokonaisuutena Jäämeren ratayhteyttä voidaan pitää tiedossa olevaan kuljetustarpeeseen nähden hyvin kustannustehottomana investointina.*³⁷ Jyväskylällä on rautatieyhteys valtamerelle (mutta Haaparannan kautta Narvikiin). Pohjois-etelä suunnan sijaan Keski-Suomelle on tärkeämpää keskittyä itä-länsi ajatteluun, sillä sen myötä sen keskeinen sijainti korostuu.

Sivu 11. Kestävän maailman kasvattaja

- Strategiset tavoitteet hiilineutraalisuuden saavuttamisen kannalta ovat ristiriitaiset
- Kokonaiskestävyyden sisältö on laajennettava muillekin sektoreille kuin pelkkään metsätalouteen
- Kiertotaloushankkeiden seuranta ja hyvien käytäntöjen aito käyttöönotto maakunnassa; kokeiluilla saavuttujen oppien ja ratkaisujen pysyvään käyttöönottoon ja skaalaamiseen on panostettava
- Biodiversiteetin ottaminen huomioon tulisi olla kaiken toiminnan pohja, nyt sille ei ole listattu edes sisällöllisiä tavoitteita
- Ollakseen strateginen tavoite, 'biokaasu' vaatii täsmennyksen
- Hiilineutraalisuus- ja lähiruokataavoitteet saattavat olla keskenään ristiriitaisia, ellei toimeenpanon tapoja varmisteta
- Sivulla kuvattu "Määrättömän kasvun" kriittinen arviointi on tervetullut ja tutkimuksellisesti perusteltu.

Pidämme tärkeänä, että Keski-Suomi on maakuntana asettamassa (valtakunnallisen tavoitteen mukaisesti) tavoitteen olla hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä. Tavoitteen saavuttaminen vaatii erityistä huomiota, sillä monet muut listatuista strategisista tavoitteista voivat olla tämän tavoitteen kanssa ristiriitaisia, ellei niiden toimeenpanovaiheessa kiinnitetä erityistä huomiota ilmastovaikutuksiin. Onnistuminen edellyttää sekä päästöjen vähentämistä että hiilinielujen lisäämistä.

Tavoitteen edistämiseksi suosittelemme maakuntaa liittymään sekä kannustamaan Keski-Suomen kuntien liittymistä valtakunnalliseen Hinku-verkostoon, josta on saatavilla tukea ilmastotoimiin ja vaikuttavuuden seurantaan. Verkoston kunnat ovat valtuuston päätöksellä sitoutuneita tavoittelemaan koko alueensa kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä 80 prosenttia vuoden 2007 tasosta vuoteen 2030 mennessä. Verkostoon kuuluu 79 kuntaa ja neljä

---

³⁶ <https://yle.fi/uutiset/3-11934660>

³⁷ Tuomo Lapp, Jäämeren ratayhteyden kysyntäpotentiaalini ja vaikutusten arviointi. Ramboll, 2018.

maakuntaa, mutta Keski-Suomesta vain Äänekoski. Hinku-maakunnan statusta voi hakea, kun Hinku-kuntien asukasmäärä kattaa vähintään 80 prosenttia maakunnan asukasmäärästä ja maakunta on sitoutunut yhdessä kuntien kanssa koko maakunnan päästövähennystavoitteeseen.³⁸ Maakuntatason merkitys hallinnontasona kasvaa maakuntavaalien myötä, joten pyrkiminen Hinku-maakuntastatukseen tähtääminen olisi erityisen merkityksellinen ja strategisesti viisas, ennakoiva valinta.

Kokonaiskestävyyden mainitseminen on ansiokasta, mutta sen alla oleva sisältö vastaa vain hyvin pientä osaa ekologisesta kestävydestä, käytännössä metsäsektoria (sitäkin liian epämääräisesti kestävyden varmistamiseksi) sekä yleistä informaation tuottamista. Väite s. 11 "Suomen sydämessä arvostamme luontoa" ei toteudu, jos metsätaloudella on määräävä rooli Keski-Suomen suurialaisimpien luonnonympäristöjen, eli metsien, kohtelussa. Lisäksi kiinnitämme huomiota asioiden esitysjärjestykseen: planetaarisiin rajoihin nojaten "Kestävän maailman kasvattajat" tulisi olla ensimmäinen strateginen tavoite, sillä vain ekologisesti kestävä tulevaisuus tekee muita tavoitteita mahdolliseksi, kuten ihmisten hyvinvointia ja talouden hyvää tilaa. Vaikka s. 11 on hyviä tavoitteita, kokonaisuutena arvioiden lähestymistapa strategialuonnoksessa on hyvin ihmiskeskeinen eikä tue planetaarista hyvinvointia. Siksi esitämme tavoitteeksi, että pyrkimys hiilinegatiivisuuteen ja elonkirjon heikentymättömyyteen otetaan ohjaavaksi periaatteeksi kaikkeen päätöksentekoon

Resurssiviisautta on myös olla keksimättä pyörää koko ajan uudestaan. Keski-Suomen edellisessä strategiassa asetettiin tavoitteeksi SITRA:n ja Jyväskylän kaupungin yhteisessä Resurssiviisas Keski-Suomi-hankkeessa kehitettyjen toimintamallien käyttöönotto. Avoin ideahaku tuotti yli 200 ideaa, joista valittiin 14 kokeiltavaksi, mm.:³⁹

- Ruokahävikin vähentäminen. Laajetessaan toiminnalla saavutettava päästövähennys voisi vastata 6000 kuluttajan vuotuisia ruoankulutuksen päästöjä.
- Kokeile edes kerran -hanke kannusti joukkoliikenteen käyttöön. Kokeilupäivän liikenteen päästöt olivat 60 % pienemmät vertailutilanteeseen nähden.
- Vesipihi kerrostalo -kokeilussa vedenkulutus väheni noin 20 %. Lämpimän käyttöveden säästö voisi vähentää ilmastopäästöjä 4500 henkilön vuotuisien asumispäästöjen verran.
- Lähiapu-kokeilun sosiaaliset vaikutukset olivat lisääntynyt turvallisuus ja yhteisöllisyys. Kimppakyydit ja kylällä tuotetut terveydenhoitopalvelut vähensivät yksityisautoilua.

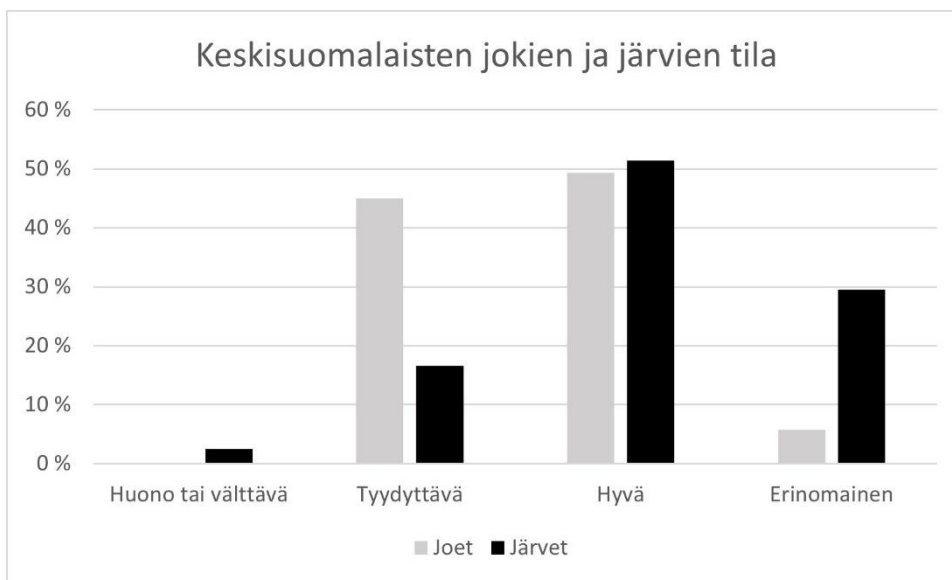
---

³⁸ <https://www.hiilineutraalisuomi.fi/fi-FI/Hinku/Hinkukunnat>

³⁹ Riina Antikainen, Maija Mattinen, Marja Salo, Jyväskylän resurssiviisaiden kokeilujen vaikuttavuusarviointi, Suomen ympäristökeskus (SYKE) 18.12.2013

Kokeilutyö jatkuu CIRCWASTE-hankkeessa, jossa K-S liitto on aluekoordinaattorina.⁴⁰ Yllä kuvatun kaltaisia kokeiluja on syytä jatkaa, varsinkin kun niihin on hyvin rahoitusta, mutta **ennen kaikkea tarvitaan seurantaa ja toiminnan jatkon varmistamista: mitä on kokeiltu, mikä toimii, ja mitä on otettu käyttöön ja miten jatkuvuutta tuetaan?**

Vesien merkityksen tunnistaminen on erittäin tärkeä huomio strategiassa. Matkailu- ja virkistyskäytön näkökulmasta kannattaa harkita myös niiden talvisen olomuodon korostamista: hyvinä talvina esimerkiksi Päijänteellä ja pienemmillä järvilla hiihtäminen, luistelu ja muilla tavoin ulkoileminen ovat tärkeitä ja suosittuja liikkumismuotoja. >> **Olisiko enemmän vesistöt vetovoimatekijänä osuvampi termi?**

Kuva 2: Pintavesien ekologinen tila Keski-Suomessa vuonna 2019, Keski-Suomen ELY-keskus [https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Vesi/Pintavesien_ekologinen_tila_KeskiSuomi\(27080\)](https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Vesi/Pintavesien_ekologinen_tila_KeskiSuomi(27080))

Vedet ovat selvityksen mukaan Keski-Suomen merkittävimpiä vetovoimatekijöitä. Tämä kävi selvästi ilmi Saarijärven-Viitasaaren seudun imago- ja tunnettuustutkimuksessa. Sama toistuisi hyvin todennäköisesti, vaikka tutkimus olisi koskenut koko Keski-Suomea, sillä maakunnan kaikki suurimmat taajamat ovat vesistöjen äärellä.⁴¹ Väitämme kuitenkin, että vesistöt ovat Keski-Suomen markkinointimielessä alihyödynnetyin voimavara. **Hyödyntäminen edellyttää kuitenkin**

⁴⁰ <https://www.materiaalitkiertoon.fi/fi-fi/Circwaste>

⁴¹ Timo Myllymäki, Imago- ja tunnettuustutkimus Saarijärven-Viitasaaren seudulla, Taloustutkimus 2018

myös niiden tilasta huolehtimista.⁴² Asettaisimmekin strategiseksi tavoitteeksi, että valtaosa joista pyritään saamaan vähintään hyvään tilaan ja valta-osa järvistä erinomaiseen tilaan 2025 kartoitukseen mennessä. Kunniahimoiset tavoitteet ovat linjassa päivittyvän EU:n biodiversiteettistrategian kanssa.⁴³

Biodiversiteetti mainitaan, mutta siihen liittyen ei ole mainittu yhtäkään strategista tavoitetta, jolloin huomioon ottamisen tapa ja taso jäävät täysin auki, eikä strategialla tässä suhteessa ole nykymuodossaan kestävyttä edistäviä tai edes nykytasoa turvaavia vaikutuksia. **Asiaan tulisi kiinnittää erityistä huomiota esimerkiksi kokonaisheikentymättömyyden periaatteen mukaisesti,** jossa biodiversiteetin heikentyminen korvataan ylikompensoimalla haitat toisessa sijainnissa (joskin ensisijaista on välttää, minimoida ja lieventää haittoja).

Strategiassa mainitaan ympäristönäkökulmasta sekä hiilineutraalius että lähiruoka. Kun otetaan huomioon, että Keski-Suomen alkutuotannon tulovirroista yli 80 % tulee nautakarjataloudesta, jonka tuotteet ovat ruuantuotannon merkittävimpiä ilmastovaikutusten aiheuttajia⁴⁴, ja että Keski-Suomessakin on suhteessa huomattavan paljon turvemaita, joihin liittyvät toimenpiteet (mm. vettäminen ja ennallistaminen) ovat erittäin tärkeitä päästövähennysten aikaansaamiseksi⁴⁵, **strategia on ilmasto- ja kestävämmän maailman tavoitteidensa näkökulmasta tarkasteltuna osin sisäisesti ristiriitainen, ellei siihen tehdä merkittäviä tarkennuksia ja hahmotella muutospolkua tulevaisuuteen.** Tarkennuksia tarvitaan esimerkiksi ruokajärjestelmän osalta alkutuotannon muutokseen ja uudistamiseen pelkän lähiruoan tukemisen sijaan⁴⁶.

Keski-Suomi 2050

- Haavoittuvuuden vähentämisestä ei puhuta
- Tiedolla johtaminen ei toteudu, sillä tiedeyhteisön viesti välttämättömistä ja isoista nykyelämän suunnanmuutoksista ei näy strategiassa
- Strategisten tavoitteiden saavuttaminen edellyttää askelmerkkien asettamista selvästi ennen tavoitevuotta (esim. 2030 ja 2035)

Skenaariotarkastelun päälle rakennettujen 2050-toimenpiteiden kohdalla ei puhuta haavoittuvuuksien, kuten ilmastoriskien, vähentämisestä eikä luontoarvojen turvaamisesta. Monet vuoteen 2050 asetettujen välttämättömien toimenpiteiden muotoilusta sisältävät vain

---

⁴² [https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Vesi/Pintavesien_ekologinen_tila_KeskiSuomi\(27080\)](https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Vesi/Pintavesien_ekologinen_tila_KeskiSuomi(27080))

⁴³ https://ec.europa.eu/environment/strategy/biodiversity-strategy-2030_en

⁴⁴ Esim. <https://jukuri.luke.fi/handle/10024/484465> ja kansainvälisesti nautakarjatalouden osuudesta ilmastovaikutuksiin mm. <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1748-9326/aa6cd5/meta>

⁴⁵ <https://jukuri.luke.fi/handle/10024/547396>

⁴⁶ Ks. lähiruoan ”ympäristökestävyyden oletaman” haasteista myös <https://aluejaymparisto.journal.fi/article/view/71149>

kuvauksen toiminnan suunnasta, eivät minkäänlaista mittaria tai kriteeriä muutoksen määrään – esimerkkinä s. 16 'kiertotalouden ja resurssivirtojen tehokkaan käytön vahvistaminen'. Sekä ilmastokysymys että luontokato edellyttävät mittavien muutosten toimeenpanoa jo lähivuosina⁴⁷ ja strategian vuoteen 2050 asetetut tähtäimet ovat kokonaiskestävyyden kautta tarkasteltuna riittämättömiä ohjaamaan maakunnan toimintaa merkittävästi kestävyiden kannalta toivottuihin kehityssuuntiin. **Strategialuonnos siis nyky muodossaan käytännössä sallii haastavampien kestävyyskysymysten sivuuttamisen aluekehittämisessä sivuuttaen näin tiedeyhteisön viestin, vaikka tieteen ja muiden toimijoiden yhteistyötä taas korostetaan muissa kohdin strategiaa.**

Monet 2050-toimenpiteistä näyttävät aikajänne huomioituna konservatiivisilta, sillä esimerkiksi etätyön mahdollisuuksien ja alueellisten verkkoalustojen kehittäminen tulee olemaan jo 2020-luvun toimintaa. Itseasiassa monet vuodelle 2050 asetetut tavoitteet **voisi hyvin asettaa tavoitteiksi jo vuodelle 2025: kokonaisvaltainen ja ennaltaehkäisevä terveydenhuolto, toiminnan läpinäkyvyyden lisääminen, maahanmuuttajien osallisuuden ja yhdenvertaisuuden tukeminen.**

Vuoteen 2050 on asetettu paljon hyviä strategisia tavoitteita. Niiden **saavuttaminen edellyttää kuitenkin askelmerkkien asettamista** väli vuosille, muuten ne jäävät tavoitteiksi, joihin ei tarvitse vielä paneutua. Ensimmäinen väli vuosi voisi olla 2030, joka on Agenda2030 tavoitteille asetettu vuosi, ja hiilineutraalisuuden tavoite vuosi 2035.

Viimeinen väli vuosi voisi olla 2035, jolloin vuonna 2017 syntyneet tulevat täysi-ikäisiksi. Millainen maailma on silloin? Millaisen Keski-Suomen haluamme heille luoda? Millaista kasvatusta ja koulutusta he tarvitsevat siihen maailmaan, joihin he astuvat täysi-ikäisinä. Tätä tulevaisuutta luodaan jo nyt. Mallia voidaan ottaa Päijät-Hämeestä, jossa terveydenhoitajien ja ravitsemusterapeuttien työryhmä on kevään mittaan työstänyt käytännön työkaluja neuvolan työntekijöille terveyden ja ympäristön hyvinvoinnin edistämisen tueksi:

”Esimerkiksi 1–2-vuotiaan perheessä voidaan tukea ravitsemuksen muuttumista kasvispainotteisempaan suuntaan ja 3–4-vuotias voidaan ottaa mukaan perheen hyötyliikuntaan. Äitiysneuvolassa voidaan kertoa, miten myönteinen luontosuhde ja luonnonympäristöissä oleskelu toimivat fyysisen ja psyykkisen terveyden hyväksi.”⁴⁸

Päijät-Hämeessä on selvästi ymmärretty, että kestävyyskasvatus on ulotettava läpi koko yhteiskunnan, unohtamatta jatkuvan oppimisen tarvetta tämänhetkisille aikuisille, jotka tekevät

---

⁴⁷ <https://academic.oup.com/bioscience/article/67/12/1026/4605229>

⁴⁸ <https://www.epressi.com/tiedotteet/ymparisto-ja-luonto/pajjat-hameen-neuvoloissa-pioneerityota-kestavien-elamantapojen-hyvaksi.html>

päätöksiä vielä pitkään työelämässä ollessaan. Keski-Suomessa tarvitaan laajamittaista yhteistyötä eri tieteenalojen välillä ja yli koulutusasteiden, jotta voidaan jatkossa tarjota kokonaisvaltaista ja poikkitieteellistä kestävyysopetusta, jota meneillään oleva kestävyysmurros edellyttää. Kestävyyden tulisi läpäistä kaikki opetus ala-asteelta ammattikouluun ja korkeakouluihin. Vähimmäistavoitteena pitäisi olla, että kaikki Keski-Suomesta valmistuneet ovat koulutuksensa aikana saaneet opetusta kestävyteen liittyvistä asioista yleisellä tasolla sekä erityisesti omaan ammattialaansa liittyen.

Vuoteen 2050 on nykyhetkestä yhtä pitkä matka kuin vuodesta 1992 on nykyhetkeen. Jugoslavian hajoamissodat olivat alkaneet edellisenä vuotena, ja Suomen hallitus antoi eduskunnalle esityksen EY:n jäsenyyden hakemisesta. Keski-Suomen skenaariot vuoteen 2050 osoittavat miten useita vaihtoehtoisia tulevaisuuksia voidaan ennustaa, eikä mikään niistä tule sellaisenaan tapahtumaan. Toisaalta aikajänne on lyhyt, sillä vuonna 1992 istutetut puuntaimet ovat 2050 vasta lähestymässä päätehakkuuikää. Epävarmaan tulevaisuuteen varautuminen onkin erityisen tärkeä Keski-Suomen kaltaiselle maakunnalle, jossa alkutuotanto ja luonnonvarojen jatkojalostus ovat tärkeässä roolissa. Paras tapa varautua epävarmaan tulevaisuuteen on jättää mahdollisimman monta vaihtoehtoa avoimeksi. Paras vakuutus epävarmuutta vastaan on paikallisten tulonlähteiden ja yritystoiminnan monipuolistaminen sekä monimuotoisuuden suojeleminen, jolloin talouden ja luonnon sopeutumiskyky säilyy mahdollisimman suurena.⁴⁹

Sivu 14. Keski-Suomen skenaariot 2050

- Terveydenhuollon kääntäminen ylösalaisin vaatii resurssien ja ajattelun uudelleen allokointia
- Monimuotoinen lähiluonto tukee ihmisten terveyttä ja siksi sen turvaaminen on tärkeää

Ennaltaehkäisevä terveydenhuolto tarkoittaisi, että koko lääkäripalvelut käännettäisiin ylösalaisin ja painopiste siirtyisi esim. fysioterapiaan ja henkilökohtaisiin tai työpaikkakohtaisiin terveydenhoitosuunnitelmiin. Muutokseen tarvitaan sen mahdollistamat rakenteet (esim. lisätyt resurssit ennaltaehkäisevään terveystyöhön ja työpäiviin sisällytetty liikunta), yksilön sisäinen motivaatio sekä yhteisön kannustaminen ja hyväksyvä ilmapiiri. Keski-Suomella olisi hyvät mahdollisuudet toimia tämän terveydenhuollon mullistuksen edelläkävijänä, sillä Jyväskylän yliopistolla on monipuolista liikunta- ja terveystieteiden koulutusta ja tutkimusta.

Lähiluonnosta huolehtiminen on tärkeää osa ennaltaehkäisevää terveydenhuoltoa, sillä elinympäristön vehreys korreloi positiivisesti koetun terveydentilan kanssa. Viheralueiden

---

⁴⁹ Jan Kunnas & Timo Myllyntaus, "Lessons from the Past? Finnish Forest Utilization from the mid-18th Century to the Present", *Environment and History*, Fast Track, DOI: <https://doi.org/10.3197/096734020X15900760737121>

läheisyys vähentää mm. masennuksen ja ahdistuksen kokemuksia, ja monien kansantautien, kuten sydän- ja verisuonitautien, tuki- ja liikuntaelinsairauksien sekä diabeteksen riskiä.⁵⁰ Yksitoikkoiset talousmetsät eivät yllä monimuotoisemman metsäluonnon tuomiin terveyshyötyihin, kauneuteen tai vetovoimaan^{51,52}.

Sivu 15 Elinvoimaisuus ja osaaminen

- Mitä elinvoimaisuus tässä tarkoittaa? Kestävä tulevaisuus vaatii laaja-alaisen elinvoima-ajattelun
- Millaisia panostuksia koulutukseen ja tutkimukseen tarvitaan nyt tulevaisuutta varten?

Elinvoimaisuus nostetaan yhdeksi aluekehittämisen painopisteeksi pitkällä aikavälillä. Strategiassa ei kuitenkaan määritellä mitä sillä tarkoitetaan. Yksinkertaisimmillaan sillä tarkoitetaan kuntien uudistumiskykyä, jonka ansiosta ne pystyvät vastaamaan niille asetettuihin tehtäviin. **Ehdotamme tähän laaja-alaista elinvoima-ajattelua, joka pelkkien taloudellisten näkökulmien rinnalle nostaa hyvinvoinnin ja ympäristöarvot.** Hyvinvoiva, terve ja osaava väestö sekä monimuotoinen luonto keskeisemmin osaksi elinvoiman ideaa.⁵³

Millaisia panostuksia koulutukseen ja tutkimustoimintaan tarvitaan nyt ja lähitulevaisuudessa, jotta Keski-Suomi on teknologiakehityksen edelläkävijä valituilla aloilla vuonna 2050? Miten kehitetään Keski-Suomi houkuttelevaksi asuinseuduksi? Miten hillitään osaavan työvoiman poismuuttoa ja kehitetään Keski-Suomea, jotta hyvää elämää etsivät korkeasti koulutetut osaajat haluaisivat sitoutua alueelle?

Sivu 16 Saavutettavuus ja elinympäristö

- Miten ilmaston muuttumiseen varaudutaan Keski-Suomessa?
- Millainen ilmasto tulee Keski-Suomessa olemaan vuonna 2050, ja miten siihen varaudutaan esimerkiksi kaavoituksessa, infra-rakentamisessa ja metsätalouden puulajivalinnoissa?
- Monimuotoinen luonnonympäristö mutta myös vaalittu rakennettu ympäristö

---

⁵⁰ Kortetmäki, T. et al. *Elinvoiman ja elonkirjon puolesta*; Maas, J., Verheij, R. A., Groenewegen, P. P., de Vries, S., & Spreeuwenberg, P. 2006. Green space, urbanity, and health: how strong is the relation? *Journal of Epidemiol Community Health*, 60, 587–592. ; Ekkel, E. D., & de Vries, S. 2016. Nearby green space and human health: Evaluating accessibility metrics. *Journal of Landscape and Urban Planning* 157, 214–220.

⁵¹ Simkin et al. 2021: The Perceived Restorativeness of Differently Managed Forests and Its Association with Forest Qualities and Individual Variables: A Field Experiment. *Int. J. of Environ. Res. Public Health* 2021, 18(2), 422; <https://doi.org/10.3390/ijerph18020422>

⁵² Silvennoinen et al., 2019. Eri-ikäisrakenteisuutta tavoittelevien hakkuiden vaikutukset mäntymetsien virkistyskäyttöarvoon. *Metsätieteen aikakauskirja vuosikerta 2019* artikkeli id 10192. <https://doi.org/10.14214/ma.10192>

⁵³ Kortetmäki, T. et al. *Elinvoiman ja elonkirjon puolesta*; Hytönen, J., Kotavaara, N., & Ahlqvist, T. 2018. Elinvoiman askelmerkkejä ja ristiriitoja. Maankäytön suunnittelijoiden näkemyksiä kuntien tulevaisuuteen. ARTTU2-tutkimusohjelman julkaisusarja 5/2018. Kuntaliitto.

Maailman muuttuessa yhä meluisammaksi, hiljaisuus voisi olla yksi Keski-Suomen merkittävimmistä houkutuskeinoista niin matkailijoiden kuin uusien työntekijöiden houkuttelemisessa, varsinkin kun etätyön lisääntyminen tekee yhä useammille itsellensä mieluisimman asuin ympäristön valitsemisen mahdolliseksi. Potentiaali on valtava, sillä arviolta miljoona suomalaista asuu paikassa, jossa jatkuva melu heikentää elinympäristön laatua ja vaikuttaa heikentävästi terveyteen. Ylivoimaisesti suurin melun aiheuttaja on tieliikenne. Keski-Suomen liiton vuonna 2013 teettämässä selvityksessä todettiin hiljaisten alueiden⁵⁴ kattavan vajaat 8 % maakunnan pinta-alasta. Hiljainen ei tarkoita kuihtunutta ja unohtunutta vaan elpymistä, ihmisten terveyttä ja mahdollisuutta rauhoittumiseen.

Alueiden käytön suunnittelussa tulee pyrkiä rakennetun ympäristön korkeaan laatuun. Ehdotamme strategialuonnoksessa olevan alaotsikon "Puhdas luonnon ympäristö" muokkaamista muotoon "Monimuotoinen luonnon ympäristö ja vaalittu rakennettu ympäristö". Otsikon alle voisi lisätä muotoilun: "Asumisen laatuun sekä viihtyisään kylä- ja kaupunkiympäristöön panostaminen sekä kulttuuriympäristön vaaliminen." Huolella vaalitun kulttuuriympäristön ja yleisesti rakennetun ympäristön historiallinen kerrostuneisuus lisää tutkitusti paikkaan sitoutumisen (belonging) tunnetta. On siis perusteltua väittää, että viihtyisä ja historiallisesti kerrostunut rakennettu ympäristö tukee alueen vetovoimaa ja on osa yllämainituista ns. hyvän elämän tekijöistä.

Sivu 17. Hyvinvointi ja yhteenkuuluvuus

- Miten pitää huolta, että huono-osaiset ja jo syrjäytyneet eivät jää hyvinvointiajattelussa ulkopuolelle vaan heidän äänensä ja todellisuutensa kuuluisi suunnittelussa?

Hyvinvoinnin ja yhteenkuuluvuuden näkökulma on erittäin tärkeä osa sekä sosiaalista kestävyttä että laajaa elinvoima-ajattelua, joka on yhteiskunnan tärkeä pääomavaranto. Olisi hyvä tarkentaa, miten kaikki saadaan muutoksesta osallisiksi: hyvinvoinnin älyratkaisuilla ja osallistamisen uusilla keinoilla on ollut taipumus vetää puoleensa jo hyvin resursoitua ja muutenkin aktiiviset kansalaiset, jolloin kuuluu hyväosaisten ja syrjäytymisvaarassa olevien / jo syrjäytyneiden välillä kasvaa. Kestävän siirtymän eräs haaste on välttää hyväosaisuuden yhä voimistuva kasautuminen ja tämän estämiseen on strategian toimeenpanossa kiinnitettävä erityistä huomiota.

---

⁵⁴ Hiljaisiksi on määritetty sellaiset alueet, joilla ihmisen toiminnan aiheuttamat äänet eivät ylitä 35 desibeliä, jolloin vain luonnon omat äänet kuuluvat taustalla.

Megatrendit

- Aktiivinen toimijuus tärkeää

Megatrendeihin voidaan sopeutua ja mukautua tai olla aktiivisesti luomassa niitä. Aktiiviset määrittävät millaisen tulevaisuuden saamme, ja aktiivinen toimijuus tarkoittaa myös menestymistä kansainvälisessä kilpailussa.⁵⁵

Sivu 20. Ihmiset

- Houkuttelevuus tulomuuttajille ja opiskelijoiden mahdollisuudet jäädä
- Suvaitsevaisuus ja toisten arvojen kunnioitus. Ei rasismille.
- Kestävien elämäntapojen mahdollistaminen.

Väestön ikääntymiseen vaikutuksiin voidaan varautua pitämällä Keski-Suomi houkuttelevana lapsiperheille, tulomuuttajille ja maahanmuuttajille sekä pitämällä valmistuvista opiskelijoista kiinni. Arvot muuttuvat vääjäämättömästi, ja Keski-Suomen houkuttelevuus edellyttää erilaisia arvoja kunnioittavan ilmapiirin edistämistä. Suvaitsemattomuutta ei tarvitse kuitenkaan suvaita, ja maakuntana Keski-Suomeen tulee ottaa nollatoleranssi rasismiin. Lisäsehdotus harkittavaksenne *Miten vaikuttaa?* -sarakeeseen: ”Ihmiset odottavat sekä työssä että harrastuksissa merkityksellisyyden ja elämyksellisyyden tuntemuksia, **etsien mahdollisuuksia kestävän elämäntavan toteuttamiseen.**”

21. Yhteiskunta

- Ilmastonmuutoksen vaikutukset tuntuvat Keski-Suomessakin
- Paikallisuuden merkityksen kasvu

Keski-Suomi ei näillä näkymin tule kuulumaan pahiten ilmastonmuutoksesta kärsivien alueiden joukkoon, mutta emme jää vaikutusten ulkopuolellekaan. Ilmastonmuutos voi lisätä Suomen metsien kokonaiskasvua, mutta toisaalta metsätuho-riskien uhka voimistuu selvästi.⁵⁶ Ilmastonmuutoksen aiheuttamat väestövaellukset tulevat näkymään täällä asti lisääntyvinä ilmastopakolaisvirtoina.⁵⁷ Pakolaisten lisäksi ilmastosiirtolaisten virrassa on myös varakasta väestöä, jotka voivat työnsä puolesta muuttaa ja etsivät itselleen vähemmän tukalaa asuinseutua.

---

⁵⁵ Jan Kunnas, “Trail-Blazer Dependency – A Roadmap for the Sustainability Revolution,” *Global Environment*, Volume 13, Number 2, June 2020, pp. 317-337 <https://doi.org/10.3197/ge.2020.130204>

⁵⁶ Ilari Lehtonen, Ari Venäläinen ja Hilppa Gregow, Ilmastonmuutoksen vaikutukset Suomessa metsänhoidon näkökulmasta. Ilmatieteen laitos Raportteja 2020:5. <http://hdl.handle.net/10138/319348>

⁵⁷ Brown, Oli (2008), *Migration and Climate Change*. IOM Migration Research Series, 31, Geneva.

Asuntojen arvojen laskeminen maaseutualueilla on kaksipiippuinen kysymys. Asunnon omistajille se voi olla kohtalokasta, mutta toisaalta juuri halvat asunnot ovat (lapsiperheille tärkeän) kasvuympäristön turvallisuuden ja luonnonläheisyyden ohella merkittävimpiä houkuttimia maaseudulle muuttamiselle.⁵⁸ Tosin houkuttelevuuden kannalta myös esimerkiksi harrastusmahdollisuuksien monipuolisuus on merkittävä vetovoimatekijä. Tärkeätä olisi saada kysyntä ja tarjonta kohtaamaan, ja tässä kunnat voisivat ottaa aktiivisen roolin. Maakunnallisesti kannattaa panostaa siihen, että maaseudulla asuminen ei merkitse osattomuutta maakunnan kehityksestä. Tarvitaan mm. hyvät tietoliikenneyhteydet ja muita etätyötä mahdollistavia toimenpiteitä. Tällä hetkellä nopean kiinteän laajakaistayhteyden (yli 300Mbit/s) saatavuus on Keski-Suomessa 36 prosentilla kodeista, mikä on valtakunnallisesti heikoimpien maakuntien joukossa.⁵⁹ EU:n tavoitteena on, että kaikilla olisi Gigabitin yhteydet saatavilla vuoteen 2030 mennessä. Tavoitteeseen pääsemiseksi on määrätty, että vähintään 20 % Elpymisvälineestä (Recovery and Resilience Facility) käytetään digiloikan edistämiseen.⁶⁰

---

⁵⁸ Nivalainen S. (2003). Millaisia maaseudulle muuttajat ovat? *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 99, 26-42.
<https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/images/stories/kak/kak12003/kak12003nivalainen.pdf>

⁵⁹ <https://www.traficom.fi/fi/tilastot/kiinteän-verkon-laajakaistasaatavuus>

⁶⁰ European Commission, A long-term Vision for the EU's Rural Areas – Towards stronger, connected, resilient and prosperous rural areas by 2040, Com(2021) 345 final, s. 20